

Warszawa, dnia 9 lipca 2012 r.

PEDAGOGIUM
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych
KRAJOWA RADA KURATORÓW

PWSNS/56/R/12

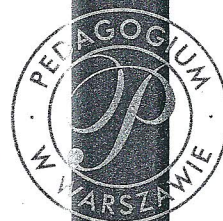
Pan

Jarosław GOWIN

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

W związku ze zorganizowaną w dniu 10 maja 2012 roku ogólnopolską konferencją *Ośrodki kuratorskie – szansa na resocjalizację nieletnich w środowisku lokalnym*, organizowaną przez Krajową Radę Kuratorów wspólnie z PEDAGOGIUM Wyższą Szkołą Nauk Społecznych w Warszawie, pod honorowym patronatem Pana Ministra, w załączeniu uprzejmie przesyłamy REKOMENDACJE przygotowane przez Zespół Rekomendacyjny w składzie: Przewodniczący Zespołu Rekomendacyjnego: prof. dr hab. Marek Konopczyński – Rektor Pedagogium WSNS w Warszawie, Członkowie: prof. dr hab. Wiesław Ambrozik, Uniwersytet A. Mickiewicza w Poznaniu, SSO Teresa Bronowska – Sąd Okręgowy w Olsztynie, Wiceprzewodnicząca Zarządu Głównego Stowarzyszenia Sędziów Sądów Rodzinnych w Polsce, Adam Gutenberg – Kierownik I Zespołu KSS SR dla Warszawy Pragi Południe, Andrzej Martuszewicz – Przewodniczący Krajowej Rady Kuratorów, Anna Korpanty – Zastępca Kuratora Okręgowego Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie, dr Łukasz Kwadrans – Kierownik Ośrodka Kuratorskiego w Świebodzicach, Jakub Śpiewak – Doradca Rzecznika Praw Dziecka, Prezes Fundacji Kidprotect.pl, Agnieszka Tempczyk – Specjalista w Zespole Spraw Rodzinnych i Nieletnich w Biurze Rzecznika Praw Dziecka, SSR Artur Wiśniewski – Sąd Rejonowy w Świdnicy.

PEDAGOGIUM
WYŻSZA SZKOŁA NAUK SPOŁECZNYCH

Konferencja, w której uczestniczyło około 300 zaproszonych gości - polityków, naukowców, sędziów, kuratorów sądowych - osiągnęła bardzo wysoki poziom naukowy i merytoryczny. Wnioski płynące z powyższej debaty oraz zgłoszone rekomendacje będą miały znaczenie dla przyszłych projektów i współpracy przy realizacji zadań związanych z rozwojem ośrodków kuratorskich w całej Polsce.

Jej zasadniczym celem było przedstawienie działalności ośrodków kuratorskich w Polsce, zaprezentowanie zarówno ich wychowawczych i organizacyjnych sukcesów oraz napotykanym trudnościach a także propagowanie stosowania skierowania do ośrodka kuratorskiego jako jednego z najtańszych i najefektywniejszych środków wychowawczych.

Wobec trwającej cały czas dyskusji o transformacji systemu resocjalizacji nieletnich w Polsce należy zasygnalizować jak istotnym jej elementem jest środek wychowawczy w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego. Przez niektórych specjalistów traktowany jako swoista odmiana nadzoru kuratorskiego sprawowanego przez zespół kuratorów sądowych zatrudnionych w ośrodku kuratorskim i polegający na profesjonalnej organizacji czasu pozaszkolnego nieletnich poprzez działalność profilaktyczną, opiekuńczo-wychowawczą i resocjalizacyjno-terapeutyczną zmierzającą do zmiany postaw uczestników w kierunku społecznie pożądanym

Sytuacja społeczna wymaga, by w środowiskach lokalnych powstawały najróżniejsze placówki wsparcia, wychowania, świetlice środowiskowe, a także ośrodki kuratorskie. Taką aktywnością wykazują się organizacje pozarządowe, ośrodki pomocy społecznej, parafie, a działania te wspierają lokalne samorządy. Rolę szczególną spełniają ośrodki kuratorskie. Po pierwsze, są prowadzone przez kuratorów sądowych oraz społecznych, więc osoby o odpowiednich, wysokich kwalifikacjach. Po drugie realizują działania profilaktyczne, opiekuńczo-wychowawcze, resocjalizacyjno-terapeutyczne, skierowane do młodzieży ze środowisk szczególnie trudnych i zaniedbanych.. Pomimo tego, że praktycznie nie stosuje się żadnych form

przymusu uczestniczenia w zajęciach ośrodki tętnią życiem. Często nawet rodziny uczestników dbają, by nieletni nie opuszczali zajęć. Ośrodki kuratorskie są coraz lepiej wyposażone w komputery i inne pomoce dydaktyczne, zapewnione jest dożywianie uczestników podczas zajęć. Ośrodki proponują programy pracy z podopiecznymi, które obejmują również formy terapii, m. in. socjoterapię. Zaangażowani w swą służbę kuratorzy sądowi szukają sponsorów, dla podniesienia atrakcyjności realizowanych zajęć z uczestnikami. Dzięki temu organizują także turnieje, wycieczki, a nawet kolonie czy zimowiska. W ostatnim czasie kuratorzy sądowi zakładają stowarzyszenia, które aplikują tworząc programy o uzyskanie środków finansowych z gmin, powiatów, a także programów unijnych na dodatkowe zajęcia dla podopiecznych, organizację imprez, wyjazdów, czy pomocy terapeutycznej dla uczestników ośrodków kuratorskich.

Ośrodek kuratorski bez wątpienia jest alternatywą dla izolacyjnych środków wychowawczych i poprawczych stosowanych wobec nieletnich. Jest to jeden z najtańszych środków wychowawczych czego dowodzą przykłady przytoczone podczas konferencji.

W związku z powyższym zwracamy się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie możliwości przeprowadzenia stosownych zmian legislacyjnych zgodnie z załączonymi Rekomendacjami.

PRZEWODNICZĄCY

Krajowej Rady Kuratorów

Andrzej Martuszewicz

Prof. dr hab.

Marek Jerzy Konopczyński

REKOMENDACJE

W związku z przypadającą w 2011 roku 10 rocznicą funkcjonowania rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001r. w sprawie ośrodków kuratorskich wydanego na podstawie delegacji ustawowej (art. 84 § 5 u.p.n.) oraz usankcjonowania przez nie przeprowadzonej reformy tej instytucji, należy odnieść się do zmian, jakie dokonały się w tym ważnym elemencie systemu postępowania resocjalizacyjnego z nieletnimi. Towarzyszyło to uchwaleniu również w tym czasie przez Sejm RP Ustawy o kuratorach sądowych z dnia 27 lipca 2001r. i usankcjonowaniu przez nią przeprowadzonej reformy tej służby poprzez proces uzawodowienia kurateli sądowej, jej umocowanie w strukturze sądownictwa oraz stworzenie takich struktur jak Krajowa Rada Kuratorów. W sposób istotny kuratela sądowa wspiera działalność wymiaru sprawiedliwości i jego funkcje, a ośrodek kuratorski na stałe zakorzenił się w polskim systemie resocjalizacji nieletnich.

Należałoby rozwijać funkcjonowanie ośrodków kuratorskich wobec niepowodzeń zabiegów resocjalizacyjnych w placówkach zamkniętych. Jest to jeden z najtańszych środków wychowawczych (kilkudziesięciokrotnie tańszy od środków izolacyjnych). Praktyka pokazała, że to znacznie skuteczniejszy środek zapobiegający skutkom demoralizacji, niż pozostałe środki wychowawcze. Ośrodki kuratorskie wzajemnie wspomagają się także ze stosowanym nadzorem kuratorów sądowych. Nieletni najczęściej dobrowolnie biorą udział w zajęciach. Jest to zgodne ze współczesnymi trendami obowiązującymi w resocjalizacji. Taka intencja przyświecała organizatorom i uczestnikom tej konferencji. Dyskusja o ośrodkach kuratorskich staje się bowiem pretekstem do szerokiego spojrzenia na system profilaktyki i resocjalizacji nieletnich oraz na określenie przyszłych działań w kontekście zmian w kierunku rozwoju. Może być to przyczynek do budowania systemu wsparcia dla nieletnich. Należałoby dostrzec możliwości współpracy międzyresortowej, dodatkowo z Ministerstwem Edukacji Narodowej oraz Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, a szczególnie z Ochotniczymi Hufcami Pracy. Wydaje się, że nie ma bowiem potrzeby rozbudowywania placówek typu zamkniętego, których utrzymanie jest kosztowne, bo ośrodki kuratorskie zapewniają równowagę systemu. Ośrodek kuratorski to również element pracy kuratorów sądowych wskazujący na istotę

kurateli, którą z założenia nie jest kuratela urzędnicza tylko polegająca na wychowawczo – resocjalizacyjnej pracy z podopiecznym. Ośrodek kuratorski, zajęcia w nim prowadzone, zagospodarowują czas wolny, ograniczają nieletnich w działaniach na zewnątrz, a także pobudzają ich pozytywną aktywność. Jak żaden inny środek wychowawczy ośrodek kuratorski umożliwia poza powszechnym systemem szkolnym nadrobienie przez nieletniego braków i zaległości edukacyjnych. Konieczne jest rozwijanie tego środka wychowawczego we współpracy z organizacjami pozarządowymi w postaci wzbogacenia możliwości korzystania ze specjalistycznego poradnictwa i terapii. Kwestią wymagającą refleksji jest fakt, że większość nieletnich trafiających do ośrodków to osoby nieprawidłowo realizujące obowiązek szkolny. Na podstawie takich danych można zauważyć, że szkoły kierują wnioski do sądów rodzinnych o wgląd w sytuację opiekuńczą, nie stosując, czy wyczerpując środki oddziaływania im dostępne, albo dodatkowo zauważając możliwość wsparcia ze strony kadry ośrodków kuratorskich.

Dotychczasowy okres funkcjonowania wspomnianych wyżej przepisów nasuwa równocześnie wiele uwag i postulatów, które należy uwzględnić w dalszym doskonaleniu struktur i organizacji ośrodków kuratorskich. Wynikają one z licznych dyskusji toczących się zarówno wśród praktyków, jak i w środowisku naukowym podczas wielu konferencji naukowych poświęconych kuratorskiej służbie sądowej¹, w szczególności Ogólnopolskiej Konferencji n. t. „Ośrodki kuratorskie – szansa na resocjalizację nieletnich w środowisku lokalnym”, zorganizowanej wspólnie przez PEDAGOGIUM Wyższą Szkołę Nauk Społecznych w Warszawie i Krajową Radę Kuratorów, która odbyła się w dniu 10 maja 2012r. w Warszawie.

W świetle wygłoszonych podczas konferencji referatów oraz dyskusji sformułować należy następujące postulaty:

- W szerokim zakresie wykorzystywać ten środek wychowawczy z uwagi na to, że skierowanie do ośrodka kuratorskiego stosowane jest najczęściej wówczas, gdy nieletni pochodzi z rodziny tzw. niewydolnej wychowawczo. Kurator wykonujący

1 Rekomendacje wynikające z konferencji „Polski system probacji stan i kierunek rozwoju w kontekście standardów europejskich” zorganizowanej w Popowie, w dniach 27 – 28 października 2008 roku, Wnioski i rekomendacje uczestników I Kongresu Kuratorskiego w Ustce w dniach 15 – 17 czerwca 2009r., Rekomendacje z Ogólnopolskiej Konferencji n.t. „Rola nauki i służb probacyjnych w resocjalizacji sprawców przestępstw” (Warszawa – Lublin 12-13 maja 2011r.).

swoje obowiązki w ośrodku kuratorskim sprawuje opiekę nad nieletnim w ciągu tygodnia. Nieletni otrzymuje dożywianie i pomoc w nauce oraz ma zapewnioną możliwość właściwego spędzenia wolnego czasu. Dlatego środek ten jest tak ważny w katalogu środków wychowawczych.

- Wzmacniać współpracę ośrodków kuratorskich z organizacjami pozarządowymi. Podstawowy problem, z jakim borykają się ośrodki to finansowanie działalności na niewystarczającym poziomie. Natomiast jeśli chodzi o funkcjonowanie ośrodków, bardzo pozytywnym aspektem jest współpraca z organizacjami pozarządowymi. W tym zakresie należy przede wszystkim docenić duże zaangażowanie osób prowadzących ośrodki.
- Wprowadzać do programów szkoleń sędziów zagadnień dotyczących funkcjonowania i metodyki pracy kuratorów sądowych oraz organizować wspólne szkolenia.
- Rozszerzać stosowanie mediacji w postępowaniu w sprawach nieletnich. Warte też uwagi jest przeprowadzenie pilotażowego programu mediacji po wydaniu orzeczenia.
- Istnieje potrzeba prowadzenia wielokierunkowych programów badawczych poszukujących nowych metod resocjalizacji i pracy z nieletnim w ośrodku kuratorskim.
- Wskazane jest stosowanie w pracy wychowawczo - resocjalizacyjnej metod twórczej resocjalizacji.
- Należy również dążyć do zmniejszenia czynności administracyjnych wykonywanych przez kierowników i wychowawców ośrodków kuratorskich na rzecz wprowadzenia pomiaru efektywności oddziaływań wychowawczo – resocjalizujących realizowanych przez kuratorów sądowych. Rzeczywisty pomiar efektywności kurateli sądowej powinien dotyczyć nie tyle sfery sprawozdawczo – administracyjnej, ale przede wszystkim realnych dokonań socjalizacyjno – wychowawczych potwierdzonych przez realne sukcesy społeczne i indywidualne

podopiecznych. Podkreślić należy oddalenie w czasie efektywności pracy kuratorów rodzinnych z nieletnimi.

- Istnieje konieczność dokonania zmian legislacyjnych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r. w sprawie ośrodków kuratorskich (Dziennik Ustaw z 2001 r. Nr 120 poz. 1294) mających na celu dostosowanie zapisów do rzeczywistości społecznej, m. in.:

§ 5 ust 2 – usunąć zapis „w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie”. Kierownicy i wychowawcy ośrodków kuratorskich współpracują bowiem przede wszystkim z jednostkami samorządu terytorialnego, OPS, GKRPA, OIK, domami kultury, ośrodkami sportu i rekreacji, świetlicami środowiskowymi, jednak nie ma przesłanek do współpracy z PCPR wobec braku uczestników kierowanych na podstawie orzeczeń w sprawach opiekuńczych. Zadania wykonywane przez PCPR w ramach ustawy o pomocy społecznej nie przewidują współpracy z ośrodkami kuratorskimi.

§ 8 ust 1 – usunąć zapis „rodzinni”, § 10 ust 1 – usunąć zapis „rodzinnemu”, § 12 ust 1 – usunąć zapis „rodzinnemu”. Kuratorzy sądowi odbywają bowiem aplikację kuratorską w obu pionach (rodzinnym i dla dorosłych), a więc są przygotowani do pracy w ośrodkach kuratorskich bez względu na zespół, w którym wykonują swoje obowiązki.

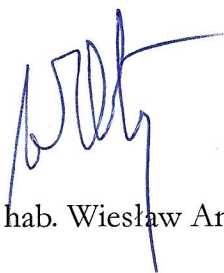
§ 9 ust 1 – usunąć zapis „jeżeli w okresie zawieszenia uczestnicy zostaną skierowani do innego ośrodka, położonego w obszarze właściwości sądu rejonowego, przy którym działa ośrodek”. Dostrzega się brak możliwości kierowania do innego ośrodka kuratorskiego w obszarze właściwości sądu rejonowego w razie zawieszenia jego funkcjonowania. Związane jest to przede wszystkim z trudnościami dotyczącymi dojazdu, transportu i jego kosztów, a także najczęściej braku takiej placówki we właściwości tego samego sądu rejonowego.

- Należałoby również rozważyć możliwość kierowania nieletniego (także małoletniego z rodziny dysfunkcyjnej, małoletniego zagrożonego demoralizacją), czy też jego udziału w zajęciach już na podstawie wniosku kuratora sądowego lub

dyrektora szkoły, a później dopiero postanowienia sądu. Znane są bowiem przypadki przychodzenia do ośrodka młodzieży nie kierowanej tam przez sąd, co świadczyłoby o tym, że ośrodki stanowią pewien rodzaj instytucji wsparcia dla dzieci i młodzieży. Takie rozwiązanie korespondowałoby z profilaktyczną funkcją ośrodka kuratorskiego. Stowarzyszenie Sędziów Sądów Rodzinnych w Polsce przyłącza się zwłaszcza do propozycji uregulowania możliwości objęcia opieką wychowawczą w ramach ośrodków małoletnich z rodzin dysfunkcyjnych w szczególności rodzeństwa nieletniego, uczestnika zajęć. Taki postulat środowisko sędziów zgłaszało od wielu lat m. in. przez propozycje zmian do art. 109 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

- Istnieje konieczność prowadzenia permanentnej działalności informacyjnej, mającej na celu przekonanie społeczeństwa do stosowania środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego oraz uzyskania wsparcia społeczności lokalnych przy jego wykonywaniu.
- Na IX posiedzeniu III kadencji KRK zaproponowano kontynuowanie i rozwijanie w apelacjach idei konferencji dotyczących ośrodków kuratorskich.

Uczestnicy Konferencji pragną wyrazić podziękowanie Ministrowi Sprawiedliwości oraz podległym mu służbom za udział w niej, a za jej współorganizowanie PEDAGOGIUM Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Warszawie oraz Krajowej Radzie Kuratorów, a także przedstawicielom świata nauki.

Prof. dr hab. Wiesław Ambrozik

Prof. dr hab. Marek Konopczyński